

ծաթեայ և ոսկեջրած պատկերներով: Պաճարանի յետևի փայտի վրայի գրուածքից երևում է, որ պաճարանը շինել է տուեղ Բարսեղ եպիսկոպոսը:

6) Մասն սբ. Նշանի, որ գրուած է ականակուռ խաչի մէջ, իսկ խաչը գրուած է վերոյիշեալ աւետարանաձև պաճարանի մէջ՝ Ղուկաս Աւետարանի ծնօտի հետ:

7 Սբ. Աստուածածնայ մազը և զգեստի կտորը. գըրուած են գեղեցիկ, ականակուռ խաչի մէջ. խաչն էլ գրուած է աւետարանաձև պաճարանի մէջ, որ շինուած է արծաթից և ոսկեզօծ է: Պաճարանի վրայ գրուած լիշատակարանից երևում է, որ այս մասունքն ու պաճարանը վանքին ընծայել է Յովսէփ արքեպիսկոպոս Արղուծեանցը:

Բացի լիշեալ նշանաւոր մասունքներից կան նաև բազմաթիւ արծաթեայ մեծ ու փոքր խաչեր, բուրվառներ, որոնք համարեա բոլորն էլ վերջին դարերի գործ են և պատրաստուած Ռուսաստանում, ինչպէս երևում է նրանցից շատերի վրայ եղող սլաւոնական գրերից. այդպիսի կազմ ունի և այն մեծագիր աւետարանը, որի լիշատակարանից իմանում ենք, որ Յովսէփ արքեպիսկոպոս Արղուծեանի անձնական գործածութեան համար է եղել. «ի վայելումն անձին իւրոյ»—1217 թուին (1768):

IX.

ՎԱՆՔԻ ԶՆՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

1) Աւետարան. փոքրիկ գիրքով, արծաթեայ կազմով նկարներով զարդարուած և Յիսուսի կեանքից առնուած պատկերներով. բոլորագիր մանօ տառերով գրուած է նուրբ մագաղաթի վրայ: Չեռագրի մի երեսի վրայ մանր տառերով գրուած է. «... Մոնի Աղէքսանդրացւոյ բազմաշխատութեամբ եթող մեզ զաւետարան Մատթէոսեան զհամաբարբառս Եւրոպայի աւետարանչացն զգրուազս եղեալ առ ընթեր միմեանց որպէս զի հարկէ գիպեալ շարից կարգեցից ևս ապականէր»:

որչափ ըստ միոյ յարընթերցուածոյս, ալ զի ողջանգամ և զայլոցն ևս բնաւ զմարմնոյ և զշարի ունիցիս գիտել զանձն իւրոն ըստ իւրաքանչիւր աւետարանի և ի տեղի յորս նոքիմբք ածեան ասել ճշմարտութեամբ և աշխատասիրութենէ...»: Այս յիշատակարանի սկիզբն ու վերջը չկայ:

Ձեռագրի վերջը կայ մի ուրիշ յիշատակարան, որից երեւում է, որ աւետարանը գրուած է Ղուկաս սարկաւագի ձեռքով Հայոց ՌՆԻԱ (1121—1172) թուին, Յակօբ Զուղայեցու կաթողիկոսութեան ժամանակ Սիւնեաց երկրի Բագարչայ գիւղում, Պարսից Շահ-Սուլէյման փոքրի օրով: Շառնակութեան մէջ տուած է նոյնպէս հետեւելը.

«Վասն բազում մեղաց մերոց մարախ եկն ի տունս Ղափանայ և Սիւնեաց և ի տեղիս տեղիս աւերութիւնս արար վասն անթիւ մեղաց մերոց և ձու իւր ամբարեաց երեսս երկրի. մեք ոչ գիտացինք զինչ լինելոց է այն Աստուծոյ է գիտելի. ինքն Քրիստոս ողորմեսցի ստեղծուածոց իւրոց և նմա փառք յաւիտեանս ամէն. Ապրիլի իդ (24) աւարտեցաւ»:

2) Աւետարան. փոքր գիրքով, արծաթեայ ոսկեզօծ կազմի մէջ, գրուած է նուրբ մագաղաթի վրայ՝ զեղեցիկ համահասար գրերով: Ձեռագիրը պատկերազարդ է. սկզբումը կան տասներկու գունաւոր և ոսկեզօծ նկարներ. իւրաքանչիւր աւետարանի սկզբումն էլ նկարուած է համապատասխան աւետարանչի պատկերը:

Ձեռագրի սկզբումն օտար գրչով գրուած է. «Վասն Հասանի իշխանազնեայ Տեառն Յովսէփ առաքելոյ շաւիղ արքեպիսկոպոսի և առաջնորդի ազգիս Հայոց որք են ընդ իշխանութեամբ մեծի Ըսուսաց և Հոռոմուս»:

Կայ դարձեալ մի ալ օտար ձեռքով գրուած յիշատակարան, որի սկիզբը պակաս է և բովանդակութիւնը հետեւեալն է. «... Որ զպատուդ բարեպաշտութեան արարեալ է զայս զեղեցիկանկար սուրբ աւետարանս և ետ ընծայ առ սուրբ Հոգի եկեղեցիս Հայոց յԱմստերդամայ, յիշատակ իւրն և զիւր ննջեցեալ ծնողաց հօրն Եսայեայ և մօրն Մեթիսին և կենդանի եղբարցն Սահակին, Թումանին, Յովհաննիսին, Մկրտչին

և քեռն Եղիսաբէթին և որք միանգամ Հայր մերիւ ողորմի ասացողացդ ինքն Քրիստոս ողորմեսցի աստ և ի Հանգեր-
ձեայն ըստ մեծի ողորմութեան իւրում, ամէն: Ի թուոյ
Փրկչի 1759 և ամսեան դեկտեմբերի 6 գրեցաւ ի քաղաքն
յԱմստերդամս:

Զեռագրի վերջը կայ նոյնպէս մի ուրիշ լիշատակարան
հետեւեալ բովանդակութեամբ.

«Գրեցաւ սբ. աւետարանս ի Կօստանդնուպօլիս թվին
Հայոց ՌՂԳ (1093—1644) լիշատակ Խօջա մահտեսի ծատու-
րին և ծնողացն իւրոց Մալինին և Հռիփսիմէին և կողակ-
ցին Ղազամզուլթու և որդւոցն իւրոց Բանթումասին, Գա-
լստին և Պետրոսին. դարձեալ լիշեցէք զմահտեսի Ծատուրն
որ ետ զսուրբ աւետարանս Նոր-Ջուղայու սբ. Աստուածա-
ծին եկեղեցւոյն լիշատակ իւր և հանգուցեալ իւրոյ Բարա-
ղամին, որ մանուկ տիօք հանգեաւ ի Տէր, որոյ հոգին հան-
գուցէ Տէր ի դասս ընտրելոցն. ամէն. դարձեալ լիշեցէք
ի Քրիստոս զնորոգող սրբոյ աւետարանի ի թվին մերոյ ՌՃՂԱ
(1191—1742) զաւագ երէցն Տէր Յովսէփն... լիշելով դար-
ձեալ մի շարք քահանաների անուններ, շարունակում է.
«և միւս Տէր-Սարգիս Վանեցիս, որ եմս կարգող սրբոյ գըր-
քիս և դուք լիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերմէ.
ամէն»:

Վերջին լիշատակարանի պարունակութիւնն է.

«Վերստին ստոցայ զսբ. աւետարանս այս և նուիրեցի
ի դուռն Սանահնու սբ. Աստուածածին վանիցն իմոց հայ-
րենեաց ի լիշատակ մարմնաւոր ծնողաց, ի Տէր հանգուցեալ
Սանահնեցի Երկայնաբազուկ Արղուլթեանց Եեօշ բէգին և
պարկեշտագնաց Քեթևանին և եղբարցս Մովսէս բէգին, Բէ-
ժան բէգին և Փարսաբանին, քերցս և ամենայն զաւակաց
նոցա. Յովսէփ արքեպիսկոպոս Ռուսաց երկրի եղեալ ամե-
նայն Հայոց ազգին և հիմնագիր Նոր-Նախիջևանու և Գրի-
գորուպօլու քաղաքացն Հայոց յամի Փրկչին ի 1793, իսկ
Հայոց ի ՌՄԻԲ (1242) յուլիս ամսոյ ի 5-ն ի Մոսկով քա-
ղաք»:

3) Աւետարան. մեծ դիրքով, մագաղաթի վրայ գրուած. թէ սկզբում և թէ վերջում լիշատակարաններ ունի, որոնցից երևում է, որ աւետարանը գրել է Ստեփաննոս վարդապետը և ընծայել Սանահնի վանքի սբ. Աստուածածին եկեղեցուն. նուէրն ընդունել է սբ. Աստուածածնի փակալ և սարսաւոր Յովհաննէս վարդապետը հալոց ԶԹ (909 — 1460) թուին:

Այս ձեռագրի մէջ կան նաև վանքին ընծայուած զանազան կալուածների մասին տեղեկութիւններ և կալուածների վաճառման վկայութիւններ:

Ահա այս է Սանահնի վանքի ձեռագրների բոլոր հատուկիւնը. : Այն վանքի, որի քարաշէն ու քանդակազորը դարաններում հարիւրաւոր և գուցէ նաև հազարաւոր ձեռագրներ էին շարուած, որի շրջակայ անմատչելի քարաժայռերից անգամ քարացած ձեռագրների կապոցներ հանուեցան...:

Ինչ որ անվնաս էր թողել վալրենի ազգերի բռնակալութիւնն ու լափշտակութիւնը, այն էլ ոչնչացրեց մեր խորին, անյատակ տգիտութիւնը...:

